

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย Potential Buddhist Tourism Development Strategy in Chiang Rai Province

ทัศนีย์ ดอนเนตร*, วิกรม บุญนุ่น, เลหฺล้า ตรีเอกานุกูล และโกมินทร์ วังอ่อน
Tassanee Donnet*, Vikrom Boonnun, Lela Treachanukul
and Komin Wang-on

Received: 22 September 2022, Revised: 26 December 2023, Accepted: 28 December 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ภายใต้การกำหนดรูปแบบ ตลอดจนการนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ทำการศึกษาคือ ผู้รู้ ประชาชนในชุมชน ศิลปิน พระ เภจจิอาจารย์ พิธีกรสงฆ์ที่มีศักยภาพในการให้ข้อมูลโดยการสุ่มแบบ Snow Ball อย่างน้อยจำนวน 3 คนต่อแหล่งท่องเที่ยวทั้งสิ้น 19 แหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้น จำนวน 57 คนและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ศาสนาและการท่องเที่ยวจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถาม ใช้ในการศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา แบบสัมภาษณ์ใช้ในการกำหนดรูปแบบ ตลอดจนการสร้างยุทธศาสตร์และแนวทางในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย สำหรับผลการศึกษาพบว่า บริบทและสภาพแวดล้อมของวัดมีความสวยงาม สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม มีเส้นทางการท่องเที่ยว การคมนาคมสะดวก เข้าถึงง่ายและมีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมที่น่าสนใจจำนวนมาก มีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการท่องเที่ยวและการรักษาความสะอาด รูปแบบการท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น 1.แหล่งท่องเที่ยวศิลปกรรมเชิงพุทธศิลป์ร่วมสมัย 2.แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ : เส้นทางการท่องเที่ยวที่1 1-2-3-4-5 3.แหล่งท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และพิธีทางศาสนา และ4. แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมพระเกจิอาจารย์ (ความเชื่อและศรัทธา) สำหรับผลการศึกษาเพื่อสร้างยุทธศาสตร์ พบว่า ประกอบด้วย 1.การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและ

กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทางศาสนาและวัฒนธรรม 2.การพัฒนาบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว ให้มีองค์ความรู้ และการเป็นเจ้าของที่ดี 3.ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ผ่านสื่อทุกช่องทาง 4.การบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน ในการร่วมบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 5.ส่งเสริมภาคชุมชนมีส่วนร่วมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สร้างรายได้สู่ชุมชน

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย คือ ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การทำป้าย, ทำเว็บ และการพัฒนาที่จอดรถให้เพียงพอและปลอดภัย, หน่วยงานด้านวัฒนธรรม ควรพัฒนาและส่งเสริมการเตรียมความพร้อมวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวควรมีการส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา, จังหวัดเชียงราย

Abstract

Research on strategies for developing the potential of Buddhist tourist attractions in Chiang Rai Province aims to study the context and environment of Buddhist tourist attractions under the designation as well as leading to the creation of strategies and guidelines for promoting Buddhist tourism in Chiang Rai Province. This study is a mixed-method research. The population studied includes knowledgeable individuals, community philosophers, artists, monks, senior monks, and masters of Buddhist ceremonies. The snowball technique is used to select 3 informants from every 19 Buddhist attractions. There are a total of 57 informants. The target group consists of 10 people with cultural, religious, and tourism expertise. The research instruments consisted of a questionnaire to study the context and environment of Buddhist tourist attractions and an interview form to determine formats, create strategies, and formulate guidelines for promoting Buddhist tourism in Chiang Rai Province. The results of the study found that the context and surroundings of the temples are beautiful, the architecture is outstanding in art and culture, there are convenient tourist routes and transportation, there are many interesting religious and cultural tourist attractions,

and there is efficient management conducive to tourism and maintaining cleanliness. Tourism programs can be divided into 1)tourist attractions with contemporary Buddhist art, 2)tourist attractions with historical and sacred objects, 3)tourist attractions based on festivals, traditions, and religious ceremonies, and 4) tourist attractions for worshipping Buddhist monks (belief and faith). The results of the study to create the strategy include 1)developing the potential of tourist attractions and creative religious and cultural activities, 2)developing personnel in tourist destinations to know to become a good host, 3)promoting public relations of the tourist destinations. tourism through all media channels, 4)integrating work with all sectors in participatory management, and 5)encouraging the community sector to participate in creating added value in the creative economy. Suggestions for developing the potential of Buddhist tourist attractions in Chiang Rai Province are that awareness should be created for tourist attractions, such as making signs, posters, or websites. This includes developing adequate and safe parking spaces. Cultural agencies should develop and promote the preparation of temples to become Buddhist tourist attractions. Tourism agencies should promote temples as Buddhist tourist attractions in Chiang Rai Province.

Keywords : Buddhist tourism, strategy, Chiang Rai

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา จะเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนสามารถจัดการด้วยตนเอง ทั้งยังเป็นการสร้างคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมนำมาสู่การสร้างคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ รั้งสรรค์ธรรมชาติ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความอิมบิวนู รู้แจ้งเห็นธรรม อันนำมาซึ่งความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เน้นการยึดติดกับวัตถุเป็นตัวตั้งเพียงประการเดียว(ศิวนิต อรรถวุฒิกุล นรินทร์ สังข์รักษา และสมชาย ลักขณานุรักษ์,2560) นอกจากนั้น ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาความเชื่อของบุคคลและการเรียนรู้ส่วนบุคคลมีผลกระทบที่สำคัญเชิงบวกต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว และมีผลกระทบเชิงแทรกที่จำเป็นต่อความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวเชิงศาสนากับพฤติกรรมการท่องเที่ยวดังนั้นการท่องเที่ยวเชิง

ศาสนามีบทบาทสำคัญที่มีอิทธิพลและผลกระทบและสามารถชักจูงและจูงใจต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวและกราบไหว้สักการะ (พรหมภัสสร ชุณห์บุญญทิพย์, 2566) เช่นเดียวกับจังหวัดเชียงรายซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาที่ได้รับความนิยมจำนวน 19 แหล่งด้วยกันคือ วัดร่องชุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลากั้ง และวัดแสงแก้วโพธิญาณ วัดพระแก้ว (พระอารามหลวง) วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) วัดพระธาตุดอยตุง วัดพระธาตุดอยจอมทอง วัดดอยจำเมือง วัดกลางเวียง วัดพระธาตุผาเงา วัดมงคลธรรมกายาราม วัดมิ่งเมือง วัดข้าวแคว่ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน วัดเทพนิมิตสุดเขตสยาม วัดพระธาตุจอมกิตติ วัดฝิ่งหมื่น วัดป่าบ้านเหล่า การศึกษาถึงบริบทของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา ตลอดจนถึงรูปแบบและยุทธศาสตร์การพัฒนาจึงสำคัญต่อการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในอนาคตของจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ภายใต้การกำหนดรูปแบบ ตลอดจนการนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงแบบผสมผสาน เพื่อศึกษาบริบท และสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ภายใต้การกำหนดรูปแบบ ตลอดจนการนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ พระพุทธศาสนา ผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชน ศิลปิน พระเกจิอาจารย์ พิธีกรสงฆ์ ที่มีศักยภาพในการให้ข้อมูลโดยการสุ่มแบบ Snow Ball อย่างน้อยจำนวน 3 คน ต่อแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสิ้น 19 แหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้น จำนวน 57 คนและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ศาสนาและการท่องเที่ยวจำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

2.1 แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ประกอบไปด้วย 3 ตอนได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 บริบทและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ดำเนินการสอบถามจาก ผู้รู้ ประชาชนในชุมชน ศิลปิน พระเกจิอาจารย์ พิธีกรสงฆ์ ที่มีศักยภาพในการให้ข้อมูลโดยการสุ่มแบบ Snow Ball อย่างน้อยจำนวน 3 คน ต่อแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสิ้น 19 แหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้น จำนวน 57 คน

2.2 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ฉบับ โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม มาดำเนินการสังเคราะห์และจัดทำเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิดเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบ และยุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ดำเนินการสัมภาษณ์กับ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ศาสนาและการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน

2.3 แบบประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ ประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นผู้บริหารระดับพื้นที่ จังหวัดและระดับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ทำการประเมินโดยใช้รูปแบบของ IOC เพื่อหาความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมจะต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม โดยวิธีการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงดำเนินการร่างเครื่องมือการวิจัยและนำไปสู่การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่

3.2 แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการสังเคราะห์จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำมาจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อเก็บข้อมูลกับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ศาสนาและการท่องเที่ยวจำนวน 10 คน

3.3 แบบประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ ดำเนินการสร้างจากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริบท และสภาพแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จากหนังสือเอกสารผลงานวิจัย บทความและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ทั้งใน

และต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์ จัดทำเป็นหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้มา แล้วจึงนำมาเขียนวิเคราะห์สรุป

4.2 ข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้ดำเนินการโดยการลงพื้นที่ภาคสนามด้วยตนเอง โดยได้ขอหนังสือราชการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อนำไปติดต่อประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าไปยังพื้นที่ โดยการจัดตารางด้านเวลา สถานที่และทำการสอบถามโดยผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสามารถให้รายละเอียดได้มากที่สุด โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่ โดยตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบและยุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย มีลักษณะการสัมภาษณ์จากการเข้าถึงประชากรกลุ่มเป้าหมายทั้งโดยวิธี Snowball Sampling Technique กับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ศาสนาและการท่องเที่ยวจำนวน 10 คน

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในส่วนของแบบสอบถาม

5.2 สำหรับแบบสัมภาษณ์ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลจากประเด็นต่างๆที่ได้รับและนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาคือวิจัยเป็น 3 ส่วนดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 บริบทและสภาพ แวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธ ศาสนาในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าบริบทและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายที่เป็นจุดแข็งด้านปัจจัยภายในในระดับมากที่สุด คือ วัดมีความสวยงาม สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีความงดงาม ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 68.18 ค่าเฉลี่ย 4.61 รองลงมาเป็น มีเส้นทางท่องเที่ยวและการคมนาคมสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 68.18 ค่าเฉลี่ย 4.59 และ ความผูกพันต่อท้องถิ่นในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 59.09 ค่าเฉลี่ย 4.59 รองลงมาปัจจัยด้านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้คิดเป็นร้อยละ 61.36

ค่าเฉลี่ย 4.56 รองลงมา มีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก มีระบบการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการท่องเที่ยวและการรักษาความสะอาด ของแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 51.81 ,51.38และร้อยละ 50 ค่าเฉลี่ย เท่ากันคือ 4.48 และ มีความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในระดับปานกลางน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 ค่าเฉลี่ย 3.36

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ วัดมีความสวยงาม สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีความงดงาม ทางศิลปวัฒนธรรม รองลงมาคือ มีเส้นทางท่องเที่ยว และการคมนาคม สะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวง่ายและรองลงมา มีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก มีระบบการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการท่องเที่ยวและการรักษาความสะอาด ของแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

ส่วนที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาสรุปได้ว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายได้แก่ 1.แหล่งท่องเที่ยว ศิลปกรรมเชิงพุทธศิลป์ร่วมสมัย ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวที่1 1-2-3-4-5 ได้แก่ วัดร่องขุ่น วัดร่องเสือเต้น วัดห้วยปลากั้ง และวัดแสงแก้วโพธิญาณ พบว่าบางวัดอาทิ วัดร่องเสือเต้นต้องพัฒนาที่จอดรถให้เพียงพอและปลอดภัย 2.แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ : เส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวที่1 1-2-3-4-5 ได้แก่วัดพระแก้ว (พระอารามหลวง) วัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) วัดพระธาตุดอยตุง วัดพระธาตุดอยจอมทอง วัดดอยงำเมือง และวัดกลางเวียง 3.แหล่งท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และพิธีทางศาสนา ได้แก่วัดพระธาตุผาเงา วัดมงคลธรรมกายาราม วัดมิ่งเมือง วัดข้าวแคร์ และศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน 4. แหล่งท่องเที่ยวนมัสการพระเกจิอาจารย์ (ความเชื่อและศรัทธา) ได้แก่วัดเทพนิมิตสุดเขตสยาม วัดพระธาตุจอมกิติ วัดฝางหมื่น และวัดป่าบ้านเหล่า และพบว่ามีข้อเสนอต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว คือการทำป้าย, ทำเว็บ, การจัดทำในภาพรวมได้ เช่น Application วิถีพุทธ บางวัดอาทิ วัดร่องเสือเต้นจะต้องพัฒนาที่จอดรถให้เพียงพอและปลอดภัย

ส่วนที่ 3 ยุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตลอดจนการประเมินความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 ท่าน ได้ข้อสรุปเชิงยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ จังหวัดเชียงราย ศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาร่วมสืบสานรักษา ต่อยอด สร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

2. เป้าประสงค์

1. ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ผ่านสื่อสังคมออนไลน์
2. ผลักดันมาตรการการป้องกันด้านความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย
3. ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาาระบบและกลไกในการสร้างความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย
4. เสริมสร้างและสนับสนุน บูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในชุมชน
5. เสริมสร้างความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีเพื่อสร้างความผูกพันต่อ ท้องถิ่น

3. กลุ่มเป้าหมาย

1. นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวในชุมชน และผู้นำชุมชน
3. เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป
4. กลุ่มที่เป็นองค์กรภาคีเครือข่ายการทำงานพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

4. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้จัดทำการประเมินยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 7 คน ผลการศึกษาได้ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทางศาสนาและวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาบุคลากรในแหล่งท่องเที่ยว ให้มีองค์ความรู้ และการเป็นเจ้าของที่ดี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ผ่านสื่อทุกช่องทาง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบูรณาการการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน ในการร่วมบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมภาคชุมชนมีส่วนร่วมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างรายได้สู่ชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาจะพบว่า

1. บริบทและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย

ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายที่เป็นจุดแข็งด้านปัจจัยภายในในระดับมากที่สุดคือ วัดมีความสวยงาม สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีความงดงาม ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 68.18 ค่าเฉลี่ย 4.61พบว่า มีเส้นทางการท่องเที่ยวและการคมนาคม สะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 68.18 ค่าเฉลี่ย 4.59 และ ความผูกพันต่อท้องถิ่นในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 59.09ค่าเฉลี่ย 4.59 รองลงมา ปัจจัยด้านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้คิดเป็นร้อยละ 61.36 ค่าเฉลี่ย 4.56 รองลงมา มีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก มีระบบการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการท่องเที่ยวและการรักษาความสะอาด ของแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 51.81, 51.38 และร้อยละ 50 ค่าเฉลี่ย เท่ากันคือ 4.48 และมีความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในระดับปานกลางน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 ค่าเฉลี่ย 3.36 สอดคล้องกับงานของ ภัชรบด ฤทธิ์เต็ม (2558) ที่พบว่า อัตลักษณ์หรือรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความศรัทธาในพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในพระเจดีย์และความเชื่อศรัทธาในรอยพระพุทธรูปทำให้มีการเดินทางจาริกไปนมัสการพระบาทพระธาตุที่สำคัญ อยู่เสมอ อันเป็นผลเนื่องมาจากตำนานความเชื่อ 2 แหล่ง คือความเชื่อในตำนานตามรอยพระธาตุที่ปรากฏในตำนานพระเจ้าเลียบโลก (ชาวล้านนาเรียก “พระพุทธเจ้า” ว่า “พระเจ้า”) ความเชื่อในคติเรื่องชุกาตุ อัตลักษณ์ความเชื่อท้องถิ่นอีกประการหนึ่ง คือ พระธาตุเจดีย์ในวัดที่มีอยู่ในตำนานชุกาตุ (ชุกาตุ มีความหมายว่า การกราบไหว้พระธาตุ คือ องค์เจดีย์

ประจำปีเกิด ส่วนการท่องเที่ยววัดในยุคปัจจุบัน มีการให้ความหมายใหม่ที่ตอบสนองต่อรูปแบบการใช้ชีวิต (Life Style) ของคนในยุคปัจจุบันมากขึ้น เช่นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับเส้นทางการท่องเที่ยววัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับ สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วนิชชานนท์ (2558) ที่ศึกษาพบว่ารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการเป็นแนวทางที่มีการดำเนินการอยู่และเหมาะสมต่อการพัฒนามากที่สุด กล่าวคือเป็นรูปแบบที่สามารถพัฒนาองค์ความรู้พระพุทธศาสนาประจำวัดและท้องถิ่น คุณค่าของพุทธศิลปวัฒนธรรมตลอดจนการวางระบบการบริหารจัดการได้อย่างสมดุล สร้างให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่าปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ วัดมีความสวยงาม สถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีความงดงาม ทางศิลปวัฒนธรรม รองลงมาคือ มีเส้นทางการท่องเที่ยวและการคมนาคม สะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและรองลงมา มีแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก มีระบบการจัดการ ที่มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการท่องเที่ยวและการรักษาความสะอาด ของแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และ สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงใหม่จากการศึกษาที่พบว่า ประกอบด้วย 1.แหล่งท่องเที่ยวศิลปกรรมเชิงพุทธศิลป์ร่วมสมัย 2.แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และสิ่ง 3.แหล่งท่องเที่ยวตามเทศกาล ประเพณี และพิธีทางศาสนา ได้แก่วัดพระธาตุดาเวา 4.แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมพระเกจิอาจารย์ (ความเชื่อและศรัทธา) สอดคล้องกับการศึกษาของ บุษกร ถาวรประสิทธิ์(2562) ที่ได้ทำการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา โดยพบว่า เหตุผลของการท่องเที่ยวเชิงพุทธคือ เพื่อการพักผ่อน/เที่ยวชมวัด รองลงมา คือ เพื่อนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ นพวรรณ วิเศษสินธุ์ และคณะ(2560) โดยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพคือการให้ความสำคัญด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคล ด้าน สถาปัตยกรรม ด้านจิตกรรม ด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับ จุฑาภรณ์ หินชุย และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์(จุฑาภรณ์ หินชุย และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2557:52-53) ที่พบว่าปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรม ดังจะเห็นจากการเดินทางเชิงพุทธศาสนาได้

แพร่หลายไปในนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ซึ่งมักใช้ช่วงเวลาวันหยุดเทศกาล โดยเฉพาะช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนาจะมีการถือศีลปฏิบัติธรรม และประชาชนในท้องถิ่นบางส่วนได้เล็งเห็นผลประโยชน์จึงเริ่มมีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพดังกล่าวมากขึ้น

นอกจากนี้ผลการศึกษายุทธศาสตร์และแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงราย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ทางศาสนาและวัฒนธรรม ยังไปสอดคล้องกับ นพวรรณ วิเศษสินธุ์และคณะ(2560) โดยพบว่า การจะพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบยั่งยืนนั้นจะต้องประกอบไปด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว อันประกอบไปด้วย กลยุทธ์ที่ 1 ปรับปรุงทัศนียภาพของวัด ภูมิทัศน์ และ บริเวณวัดโดยมีโครงการ/กิจกรรมที่ควรดำเนินการ เช่น การจัดสวนรุกขชาติในบริเวณวัดเพื่อความสวยงามและเป็นแหล่งเรียนรู้พันธุ์ไม้, การจัดสวนสมุนไพร, การรักษาความสะอาดของบริเวณวัด, การจัดสถานที่จอดรถให้เพียงพอ และ โครงการท่องน้ำวัดสะอาดเป็นต้น กลยุทธ์ที่ 2 ปรับปรุง/สร้างท่าเทียบเรือให้ได้มาตรฐานโดยมีโครงการ/กิจกรรม ที่ควรดำเนินการ เช่น โครงการ 1 ตำบลริมน้ำ 1 ท่าเทียบเรือมาตรฐาน และ โครงการปรับปรุงท่าเทียบเรือวัด เป็นต้น กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวและการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ โดยมีโครงการ/กิจกรรมที่ควรดำเนินการ เช่น พิพิธภัณฑสถานรามัญปทุมธานี, พิพิธภัณฑสถานวัดเก่าแก่และมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ, โครงการจัดทำป้ายบอกทาง ป้ายบอกแหล่งที่ตั้งของวัด,โครงการจัดทำ/ปรับปรุงป้ายแสดงประวัติ ความเป็นมาของโบราณสถานในวัด โครงการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวของวัด โครงการพัฒนา/จัดทำ website วัดเป็นต้น กลยุทธ์ที่ 4 การเชื่อมโยงโครงการสัญจรทางน้ำโดยมีโครงการ/กิจกรรม ที่ควรดำเนินการเช่น โครงการเส้นทางสัญจรทางน้ำ, โครงการท่องเที่ยวทางแม่น้ำเจ้าพระยาและ โครงการท่องเที่ยวทางลำคลอง เป็นต้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายชล ปัญญาชิต และภูเบศ วณิชชานนท์ (2558:248) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภาคใต้ : การพัฒนาเส้นทางและผลกระทบมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในภาคใต้ มีรูปแบบเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว เครือข่าย ชุมชนและวัด โดยรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทนี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด

และสอดคล้องกับพระวีระวัฒน์ วีรวุฒโน(2561)แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัดโรงเรียน เพื่อร่วมกัน ส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ระดมทรัพยากร ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของอำเภอน่านน้อย จังหวัดน่าน

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายในครั้งนี้อาจมีการพัฒนาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานด้านพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การทำป้าย , ทำเวป , ฯ การจัดทำในภาพรวมได้ เช่น Application วิถีพุทธและการพัฒนาที่จอดรถให้เพียงพอและปลอดภัย
2. หน่วยงานด้านวัฒนธรรม ควรพัฒนาและส่งเสริมการเตรียมความพร้อมวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา
3. หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวควรมีการส่งเสริมให้วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย
2. ควรมีการศึกษา ติดตามประเมินผลการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงรายไปดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

- จุฑาภรณ์ หินซุย. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอกีรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ ปีที่10 ฉบับที่1/2557.
- นพวรรณ วิเศษสินธุ์และคณะ. (2560). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบยั่งยืนจังหวัดปทุมธานี.วารสารบัณฑิตศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม –เมษายน). 70-83.
- บุษกร ถาวรประสิทธิ์. (2562). ที่ได้ทำการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา. วารสารปาริชาติ. ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน). 249-271.
- พรหมภัสสร ชุณหบุญญทิพย์. (2566). การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ความเชื่อของบุคคล การเรียนรู้ส่วนบุคคล และพฤติกรรม การท่องเที่ยว: หลักฐานเชิงประจักษ์จากนักท่องเที่ยวพระธาตุพนมในประเทศไทย. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน). 1-19.
- พระวีระวัฒน์ วีรวิฑูโน. (2561). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษา 9 วัด ในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน. วารสาร มจร นครน่านปริทรรศน์ปีที่ 2 ฉบับที่1 (มกราคม - มิถุนายน 2561) 93-103.
- ภัสรบถ ฤทธิเต็ม. (2558). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัด. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ปีที่ 11 เล่ม 1. 1-23.
- ศิวินิต อรรถวุฒิกุล นรินทร์ สังข์รักษา และสมชาย ลักขณานุรักษ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดราชบุรี. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2. (พฤษภาคม – สิงหาคม). 2392-2409.
- สายชล ปัญญาชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (2558). การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของภาคใต้: การพัฒนาเส้นทางและผลกระทบ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 18 ฉบับ (มกราคม-ธันวาคม).

ผู้เขียน

ทัศนีย์ ดอนเนตร

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: tassaneedonnet@gmail.com

วิกรม บุญนุ่น

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

เลหลำ ตรีเอกานุกูล

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

โกมินทร์ วังอ่อน

สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100